

Figyelő

GAZDASÁGPOLITIKAI HETILAP

A VÁROS PEREMÉN – MA

Újpest, Rákospalota, Kispest, Csepel és Nagy-Budapest többi peremkerülete jórészt a múlt század második felében, a kapitalista fejlődés nagy „hajrájában” alakult kis falvakból sűrűn lakott munkástelepüléssé. Újpesten a bőrpar vert tanyát, a csepeli faluból „vasváros” lett, Kispest és Pestlőrinc főleg textil- és gépiparával vonzotta az új ipari munkásságot.

A „város peremén” élők élete, a költők által is megénekelte nyomora mindig a legtipikusabban jellemezte az egész magyar munkásosztály sorsát a válságoktól és munkásmozgalmaktól tépázott kapitalizmus korszakában. És most? A kétmillió fővárosához csatolt peremkerületek félmilliónyi lakójának megújuló élete ugyancsak jellemzője a magyar dolgozók helyzetének, sorsuk alakulásának.

Általánosítható tapasztalatként érdemes megvizsgálni a Fővárosi Tanács adatai alapján e kerületek életének, fejlődésének néhány fontos vonatkozását és megmutatni az évszázados múlt és a néhány esztendő jelen közötti különbséget.

A peremvárosoknak a fővárosához csatlakozásával — 1950-ben — 314 négyzetkilométernyi területtel növekedett Budapest. Nagy-Budapest létrehozása — bár egy sereg közigazgatási problémát jelentett — már önmagában is lendített a peremvárosok fejlődésén és az egységes közigazgatás kialakítása sok szempontból „egyenrangúsította” a külső kerületeket a főváros belterületével.

Pedig Nagy-Budapest kialakításakor igen merész tervnek tűnt például a peremkerületekben tapasztalható 60–80 éves közművesítési elmaradás jelentős csökkentése, felszámolása. A fejlődés üteme néhány esztendőig valóban lassú volt, de az elmúlt három esztendőben — az MSZMP Központi Bizottságának a munkásosztály helyzetének javítását célzó határozata óta — jelentősen meggyorsult. Mindez kitűnik a lakáshelyzet, a közművesítés, a közlekedés, a szociális, kulturális ellátottság adatainak alakulásából.

5500 új lakás

Az 1959 és 1962 között eltelt időszakban a fővárosban épült számos új lakótelep túlnyomó része a munkáslakta kerületekben létesült. (Csepeli Csillagtelep, Thälmann utcai, Kerepesi úti lakótelep stb.) A fővárosához csatolt legjel-

tősebb munkáslakta peremkerületekben 1958–1961 között több mint 5500 új lakás épült.

Bár a lakásépítés aránya még mindig elmarad kissé a belső kerületektől, mégis nagy a változás a felszabadulás óta eltelt korábbi évekhez képest is. Csepelen például a legutóbbi 3 év alatt csaknem anynyi lakás épült, mint az 1950-től 1958-ig eltelt 8 esztendő alatt.

A három évvel ezelőtti párthatározat nyomán, a peremkerületekben a régi lakóházak felújítása is folyik, ami — sok év mulasztása miatt — alaposan megterheli a főváros költségvetését. A folyamatos állagvédelem és a karbantartás költsége jelenleg lényegesen meghaladja a beszedett lakbérek összegét. Újpesten például 1958 óta több mint 130 millió forintot fordítottak a lakóépületek felújítására, s ugyanezen idő alatt csupán 52 millió forint volt a kerület lakbérbevétele. A IV. kerületi lakások havi 62 forintos átlagbérével szemben havi 153 forint az egy lakásra jutó karbantartási, felújítási ráfordítás. A tatarozásokkal egyidejűleg ugyanis sokhelyütt komfortosítják, korszerűsítik is a lakásokat. Az elmúlt 3 év alatt például a peremkerületekben 748 régi lakás kapott fürdőszobát, és csaknem 20 ezer lakásba szereltek korszerű kályhát — államköltségen. E felszerelések kétségkívül növelték a peremvárosok lakosságának kényelmét és a házkészítési igazgatóságok egyéb beruházásai is a háziasszonyok munkájának megkönnyítését szolgálják. A nagyobb peremkerületi lakóházakban például eddig 952 korszerű törpemosót létesítettek, amelyek nagy népszerűségnek örvendnek.

A fejlődés tehát máris számottevő és a 15 éves távlati lakásépítési terv valóra váltása még inkább megváltoztatja a peremkerületek városképét, lakáshelyzetét.

Gáz, víz, villany

Még szembetűnőbben fejlődött a közműellátottság. Köztudomású, hogy a munkáslakta kerületek bérházai, kis munkásházai, utcái régen csak gyéren vagy egyáltalán nem voltak villannyal, vízzel, gázzal, csatornahálózattal ellátva. Elsősorban ennek megszüntetésére irányult az elmúlt három esztendőben a 340 millió forint értékű vízellátás-fejlesztési beruházás. Az új nagy felszíni vízmű első

egységének üzembehelyezését éppen az elhanyagolt kerületek vízellátásának megjavítása indokolta. Ezzel egyidőben 240 km új vízvezeték-hálózatot fektettek le a fővárosban, amellyel 12 650 ingatlant, illetve lakást kapcsolhattak be a vízellátásba. Az 1958–61 között épített vízvezeték- és csatornahálózat 95%-a a külvárosok közműellátását javította!

A gázszolgáltatás ugyancsak a „fővárosi színvonal” feltétele. Az elmúlt három évben 45 ezer budapesti háztartás kapott gázt, s ennek hasznát a külső kerületek lakói is élvezik. Pedig a peremkerületi lakásoktól — általában — több kilométer távolságra húzódnak a fővezetékek (tehát sokkal többre kerül a gázhálózat kiterjesztése). E hátrány ellenére például Csepel (ahol 1950 előtt a gyár területén kívül egyetlen lakásban sem volt gáz) 1961-ig 12,8 kilométeres gáz főcsővezeték épült, s ma már sokezer lakás részesül gázellátásban. Újpesten 14 kilométerrel, Kispesten pedig több mint 24 kilométerrel hosszabb a fővezeték, mint 1950-ben volt. A gázhálózat kiterjesztésének eredményeként növekedett 1958-tól 1961 végéig több mint 8 ezerrel az új gázkészülékek száma a peremkerületekben. Pestlőrincen és Rákosszentmihályon viszont még mindig változatlanul hiányzik a gázellátás, s ilyen szempontból például a XVII. és XVIII. kerület még nem „egyenrangú” a többivel. A duanaujvárosi gázvezeték megépítése remélhetően még erőteljesebben javít a kerületek gázellátási helyzetén.

18 új autóbuszjárat, 7 új villamosvonal

A fővárosi közlekedés javulása, bővülése a belső területeken alig vehető észre. A peremkerületekben annál inkább. Az elmúlt három évben 18 új autóbuszjáratot és 7 új villamosvonalat adtak át a peremkerületek utazóközönségének. Ez 23 kilométernyi új vágány megépítését jelentette, s a legtöbb külvárosi autóbuszjárat kocsiparkját duplájára növelték. Az üzemi dolgozók munkabajutását gyorsítják a jól bevált gyári autóbuszjáratok is, amelyek egy csomópontból indulva, megállás és átszállás nélkül szállítják az utasokat az üzem kapujáig. Össze-függ a közlekedés javítása a külvárosok úthálózatával is. Újpest, Kispest, Pestlőrinc, Pesterzsébet úthálózata például

- Honi változásaink
- Munkaügyi állásfoglalások
- Áprilisi utazási útmutató

— a régi városgazdálkodási politika hagyományaként — még csaknem teljes egészében korszerűtlen és elhanyagolt. Átmenetileg ezen úgy igyekeznek segíteni a kerületi tanácsok, hogy költségvetésükből — rendszerint az utcák egyik oldalára — gyalogjárdákat építenek. Az utcák rendbehozásához jelentős segítség a lakosság társadalmi munkavállalása is.

Az utasforgalom alakulását a peremkerületek kereskedelmi ellátottsága is befolyásolja. Különösen az elmúlt három esztendő alatt mind nagyobb mértékben csökken a „be kell mennem a városba vásárolni” kényszerű utak száma. A megfelelő kereskedelmi és szolgáltatási hálózat kiépítésénél nemcsak a boltok számának növelése fontos, hanem — a terjedős települések miatt — a megfelelő területi elhelyezés is. A fejlődés ellenére a lakosság és az üzletek számának arányai ma még számszerűen is a munkáslakta kerületekben hátrányosabbak. Kispest és az V. kerület lakosainak száma például csaknem azonos (65–63 ezer). Mégis Kispesten csak 31 iparcikk üzlet van, szemben az V. kerületi 143-al! Csepelen 102 ezer lakosra 17 ruházati üzlet és 33 iparcikk bolt jut (nagy-része új), míg a VI. kerület 91 ezer lakosra 30 ruházati boltban és 81 iparcikk üzletben vásárolhat. Az élelmiszerüzletek számáránya viszont — főleg az elmúlt három év eredményeként — ma már azonos a belső kerületekével és ez igen lényeges eredmény.

Színház, mozi — helyben

A szórakozási, művelődési intézményeket nézve is sokat javult a peremkerületek helyzete. A legnépszerűbb tömegszórakozóhely a filmszínház. A peremkerületek mind a mozik számát, mind a bemutatásra kerülő filmeket tekintve, semmivel sem maradnak el a „fővárosi” színvonalról, sőt. Az egy moziférőhelyre jutó lakosok száma például Újpesten, Kispesten, Csepelen kedvezőbb a belső kerületekéknél. (Az V. és VI. kerületben 61, illetve 52 lakos jut egy moziférőhelyre, Csepelen 26, Lőrincen 27, Újpesten és Sashalmon 31). Színházba azonban még a városba kell menni, bár a múlt szezomban színházaink 86 előadást rendeztek a külvárosokban, s a mostani színházi évadban már 130 színházi előadást láthatott a művelődési otthonokban a peremkerületek közönsége. Nyilvánvaló, hogy ez a törekvés — addig is, amíg az új lakótelepeken színház is épül — elterjesztendő jó kezdeményezés.

A peremkerületek kommunális, szociális, kulturális helyzetének e néhány vonatkozása azt tükrözi: a felszabadulást követő 17 esztendő és főleg a munkásosztály helyzetének javítását célzó párt-határozat utáni három esztendő alatt a külvárosokban gyökeres változás történt, amely irányít mutat a „város peremén” további fejlesztéséhez az elkövetkezendő esztendőkre.